

**BOSHLANG`ICH SINFLARDA MATEMATIKA O`QITISH METODIKASINING
DIDAKTIK TAMOYILLARI****Daminova Dilbar Melimurodovna**

Termiz davlat pedagogika institute “Boshlang`ich ta`lim metodikasi ” kafedrası o`qituvchisi.

E-mail: dilbardaminova9@gmail.com

Surxondaryo viloyati Qo`mqurg`on pedagogika kolleji deriktori

N Toshpo`latov

Annotatsiya Ushbu maqolada boshlang`ich ta`lim didaktikasining o`ziga xos xususiyatlari to`g`risida mulohaza yuritilgan va metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so`zlar: ta`lim, boshlang`ich, didaktika, tushuncha, xususiyat, bilim, ko`nikma, samara, malaka, yondashuv, o`qitish, metod.

Matematika fani inson aqlini charxlaydi, diqqatini rivojlantiradi, ko`zlangan maqsadga erishish uchun to`g`ri harakatlanishi va tug`ri qarorlar qabul qilish uchun imkon yaratadi, irodani tarbiyalaydi, algoritmik tarzda tartib-intizomlilikka o`rgatadi va eng muhimi matematik masalalarni mulohaza orqali yechkani kabi to`g`ri mulohaza yuritishga chorlaydi hamda tafakkurni kengaytiradi. Muhtaram Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev ta`kidlaganidek, “Matematika hamma fanlarga asos. Bu fanni yaxshi bilgan bola aqlli, keng tafakkurli bo`lib o`sadi, istalgan sohada muvaffaqiyatli ishlab ketadi”.

Jumladan, O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29- apreldagi PF-5712-sonli Farmoni asosida qabul qilingan “O`zbekiston Respublikasi Xalq ta`limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”, 2019- yil 9- iyuldagi “Matematika ta`limi va fanlarini yanada rivojlantirishni davlat tomonidan qo`llab-quvvatlash, shuningdek, O`zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining V.I.Romanovskiy nomidagi matematika instituti faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to`g`risida”gi PQ-4387- sonli Qarori, 2020-yil 7- maydagi “Matematika sohasidagi ta`lim sifatini oshirish va ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to`g`risida”gi PQ4708-sonli Qarori, 2020- yil 24- yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida matematika fani va ta`limini har tomonlama takomillashtirish va rivojlantirish yuzasidan qator salmoqli vazifalar belgilangan.

69 Bu qaror va farmoishlardan yana bir bor xulosa qiladigan bo`lsak matematika faniga judda katta e`tibor berilmoqda. Shu jumladan boshlang`ich sinf o`quvchilarining matematika savodxonlik rivojlantirishga alohida e`tibor qaratishimiz lozim.

Zamonaviy boshlang`ich ta`lim. Zamonaviy boshlang`ich ta`limning o`zi nimadan iborat bo`lishi kerak? Bola 1-4-sinflarda qanday bilimga ega bo`lishi lozim? O`quvchilarga qachondan boshlab, qanday qilib, qanday usulda va uslubda milliy qadriyatlarimiz, urf-odatlarimizni o`rgatishimiz, chuqur anglatishimiz kerak? degan savollar boshlang`ich ta`lim tizimi oldidagi asosiy masalalardan biri bo`lib kelmoqda.

So`nggi yillarda mamlakatimizda maktabda matematika o`qitish ayniqsa boshlang`ich ta`lim tizimida o`z ko`lami va ahamiyati jihatidan nihoyatda katta bo`lgan o`zgarishlarni amalga oshirdi va oshirmoqda.

Maktab ta`limi oldiga tamoyili yangi maqsadlarning qo`yilishi matematika o`qitish mazmunining tubdan o`zgarishiga olib kelmoqda.

Matematika darslarini tashkil qilishda nazariyadan ko'ra ko'proq amaliyotga e'tibor berish hamda o'quvchilarga tayyor o'quv materiallarini berishga asoslangan yondashuvdan ma'lum darajada voz kechish talab qilinadi. Matematika darslarida ko'proq keys, tadqiqot, loyiha, kichik o'quv kashfiyotlari kabi interaktiv metodlardan foydalanish tavsiya etiladi. O'quvchilarda kichik tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirishda kuzatish, tajriba, o'lchashlar, analiz (tahlil) va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslash va analogiya kabi ilmiy izlanish metodlaridan o'rnida foydalanish talab etiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishda o'quvchilarda bilim va ko'nikmalarni shunchaki shakllantirib qolmasdan, ularni hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish kompetensiyalarini ham tarkib toptirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasini didaktik tamoyillari.

Matematik darslarida asosiy didaktik maqsadlar.

Har bir darsdan turli xil didaktik maqsadlar ko'zlanadi. Ular orasida bittasi bosh maqsad bo'lib hisoblanadi va uni darsning asosiy didaktik maqsadi deyiladi.

Har bir alihida darsning maqsadi darslar tizimining maqsadini aniqlab, uning yordamida o'qitilayotgan mavzuning mazmunini o'quvchilarga ochib beradi.

Bu holda yangi tushunchalar bilan o'quvchilarni tanishtirish bo'lsa, ikkinchi holda tanishtirilgan tushunchani kengaytirish va chuqurlashtirish, uchinchisida, biror malaka va ko'nikmalarni hosil qilish, to'rtinchidan, bilim, malaka, va ko'nikmalarini tekshirish vah.k.bajariladi. Har bir darsda yuqorida aytilganlarning bir nechtasi yoritilishi mumkin. O'tilganlarni takrorlashdan oldin o'tilgan darslarni yangi tizimga solish, shu bilan bilimlarini tekshirishni o'z ichiga oladi.

Har bir boshlang'ich sinf o'qituvchilari bilishi lozim bo'lgan tamoyillar.

1) onglilik tamoyili

2) ko'rsatmalilik tamoyili

3) ilmiylik tamoyili

4) ketma-ketlik tamoyili

5) puxta o'zlashtirish tamoyili

6) boshlang'ich maktabda algaritmlar va algaritmlarga o'rgatish metodikasi]1.15-bet.

Har bir darsdan asosiy maqsad-yangi mavzu mazmunini o'quvchilarga ochib berishdan iborat. Har bir matematika darsida turli xildagi didaktik maqsadlar amalga

oshirish mumkin: uy ishini tekshirish, yangi mavzuni bayon qilishda, o'tilgan mavzuni takrorlashda, og'zaki hisoblashga doir maxsus mashqlar o'tkazilishi mumkin. Darslarning qisimlari asosiy didaktik maqsadga qarab o'zaro boshlangan bo'lishi kerak

Har bir darsda turlicha didaktik maqsadlar ko'zlanadi. Ular orasida bittasi bosh maqsad hisoblanib, uni darsning asosiy didaktik maqsadi deyiladi.]222.18-bet.

Darsning asosiy didaktik maqsadini tushuntirish va asoslash. Bundamavzu bo'yicha darslar sistemasini tahlil qilingan darsning o'rnini va roli, boshqa darslar bilan bog'liqligi, darsning mazmunini baholash va to'g'ri tushuntirilishi, uning strukturasi, ishdagi metod va usullari ko'rsatiladi.

ADABIYOTLAR.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son Farmoni. [PF-4947-son 07.02.2017. \(lex.uz\)](#)

2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrda "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 7-maydagi PF-4708- sonli "Matematika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi PF – 5712- sonli Farmoni. PF-5712-son 29.04.2019. (lex.uz)
5. M.E. JUMAYEV Z.G'. TADJIYEVA BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA O'QITISH METODIKASI TOSHKENT-2005
6. "Fan va texnologiya" created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com
2 BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA O'QITISH METODIKASINING FAN SIFATIDA SHAKLLANISHI.
7. BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA O'QITISH METODIKASI. M. Jumayev. Toshkent. 2022.
8. Yunusova D. Matematikani o'qitishning zamonaviy texnologiyalari. Darslik. – T.: Fan va texnologiya, 2011.
9. O'rinboyeva L. [va boshq.]. Matematika 3-sinf [Matn]: darslik /– Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2022.
10. Jumayev. M.E Matematika o'qitish metodikasi. (OO'Y uchun darslik) Toshkent. „Turon-Iqbol“, 2016 yil
11. Jumayev M.E. Tadjiyev. Z.G' Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasidan praktikum. (OO'Yu uchun o'quv qo'llanma) Toshkent. «O'qituvchi», 2004 yil.
12. Jumayev. M.E Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasidan laboratoriya mashg'ulotlari. (OO'Yu uchun o'quv qo'llanma) Toshkent. «Yangi asr avlodi», 2006 yil.. Erdanova Zamira Olimovna 2023/10/8 CONDITIONS OF USING AL-HAKIM AL-TIRMIZI'S PEDAGOGICAL VIEWS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM Academia Repository 4, 10, 1-9
13. Erdanova Zamira Olimovna 2023/10/8 THE CONTENT AND ESSENCE OF USING AL-HAKIM AL-TIRMIZI'S PEDAGOGICAL VIEWS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM World Bulletin of Social Sciences 27, 18-22
- 14 Erdanova Zamira 2023/5/30 AL-HAKIM AT-TERMIZIY QARASHLARIDAN OLIY TA'LIMDA FOYDALANISHNING AHAMIYATI Journal of Universal Science Research 1, 5, 1466-1471
15. Nilufar BOYNAZAROVA. (2023). NATURE AND HUMAN HARMONY IN PERSONAL MORAL DEVELOPMENT. World Bulletin of Social Sciences, 27, 6-09. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3219>
16. Nilufar Boynazarova. (2023). ISSUES OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE OF PRIMARY CLASS STUDENTS. World Bulletin of Social Sciences, 27, 10-12. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3220>

17. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99–102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553>

18. Boynazarova, N. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLARDA BUGUNGI KUNDA MATEMATIK SAVODXONLIKNI SHAKLLANTIRISH. *Interpretation and Researches*, 2(1). извлечено от <https://interpretationandresearches.uz/index.php/iar/article/view/96>

19. Dilbar Daminova. (2023). METHODOLOGY FOR DEVELOPING MATHEMATICAL LITERACY SKILLS IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 87–92. Retrieved from <https://www.oarepo.org/index.php/oa/article/view/3555>

20. Daminova Dilbar Melimurodovna, & Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2023). PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF FORMING MATHEMATICAL LITERACY SKILLS OF PRIMARY SCHOOL PUPILS. *Open Access Repository*, 4(3), 971–976.

21. Daminova Dilbar Melimurodovna, & Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2023). ISSUES OF MATHEMATICAL LITERACY DEVELOPMENT IN WORLD SCIENCE. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(3), 307–311. Retrieved from <https://giirj.com/index.php/giirj/article/view/4787>

22. Daminova, D. (2023). TIMSS TADQIQOTLARIDA MATEMATIK BILIM VA KO'NIKMALARNI BAHOLASH. *Interpretation and Researches*, 2(1). извлечено от <https://interpretationandresearches.uz/index.php/iar/article/view/1001>

23. Dilbar Daminova. (2023). METHODOLOGY FOR DEVELOPING MATHEMATICAL LITERACY SKILLS IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 87–92. Retrieved from <https://www.oarepo.org/index.php/oa/article/view/3555>